

Tadeusz Grabarczyk, Tadeusz Nowak

Burmistrzowie, rajcy i ławnicy w Wieluniu do 1515 roku

Rocznik Wieluński 8, 17-50

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tadeusz Grabarczyk, Tadeusz Nowak
(Uniwersytet Łódzki)

BURMISTRZOWIE, RAJCY I ŁAWNICY W WIELUNIU DO 1515 ROKU

1.

W Wieluniu, tak jak i w innych miastach lokowanych na prawie niemieckim, władze miasta tworzyły dwie główne instytucje: rada z burmistrzem na czele, oraz ława, której przewodniczył wójt. To właśnie burmistrzom, rajcom i ławnikom poświęcony jest ten artykuł. Wpisuje się on w nurt badań, który zwłaszcza w ostatnich latach rozwija się dość dynamicznie. Opracowań poświęconych swoim urzędnikom doczekały się przede wszystkim duże ośrodki: Toruń, Poznań i XVI wieczny Kraków¹. Mniejszych miast dotyczą wcześniejsze studia poświęcone urzędnikom Kalisza, Warty, a ostatnio także Świdnicy². Zagadnienia związane ze składem i funkcjonowaniem władz miejskich w średniowiecznym Wieluniu były już kilkakrotnie przedmiotem zainteresowania historyków, dotąd jednak nie doczekały się kompleksowego opracowania³.

---

¹ R. Czaja, *Urzędnicy miejscy Torunia. Spisy. Cz. 1, Do roku 1454*, Toruń 1999; K. Mikułski, *Urzędnicy miejscy Torunia. Spisy. Cz. 2, 1454–1650*, Toruń 2001; Z. Noga, *Krakowska rada miejska w XVI wieku. Studium o elicie władzy*, Kraków 2003; idem, *Urzędnicy miejscy 1500–1794 Krakowa, Cz. 2*, Kraków 2008; J. Wiesiołowski, Z. Wojciechowska, *Władze miasta Poznania, t. 1, 1253–1793*, Poznań 2003.

² A. Gąsiorowski, *Członkowie władz Kalisza w pierwszej połowie XV wieku*, „Rocznik Kaliski” 1985, t. XVIII; tematyka ta stanowi część pracy A. Bartoszewicz, *Warta. Społeczeństwo miasta w II połowie XV i na początku XVI wieku*, Warszawa 1997; M. Goliński, J. Maliniak, *Urzędnicy miejscy Świdnicy do 1740 r.*, Toruń 2007.

³ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Wójtowie i wójtostwo wieluńskie (XIII–XVI w.)*, „Rocznik Wieluński” 2006, t. 6; idem, *Mieszczanie wieluńscy do początku XVI wieku. Biogramy*, Łódź–Wieluń 2008.

Stan zachowania źródeł do dziejów Wielunia w okresie średniowiecza nie wygląda najlepiej. Brakuje przede wszystkim ksiąg miejskich, zarówno wójtowskich, jak i radzieckich. W związku z tym informacje o członkach władz miasta czerpiemy z dokumentów królewskich i miejskich przechowywanych w warszawskim AGAD. Bardzo przydatna dla poznania urzędników jest najstarsza z zachowanych do dziś wieluńska księga radziecka, zawierająca wpisy od 1514 r. począwszy. W tym archiwum znajdują się także księgi grodzkie wieluńskie i ostrzeszowskie. Przeprowadzona w nich kwerenda pozwoliła na uzupełnienie wiadomości o wieluńskich urzędnikach⁴. Wiele informacji o osobach zarządzających miastem znajduje się w materiałach dokumentujących działalność instytucji kościelnych w Wieluniu. Wymienić tu należy Archiwa Archidiecezjalne w Gnieźnie⁵ i Częstochowie⁶ oraz Archiwum Diecezjalne we Włocławku⁷. Cenny dla poruszanych zagadnień jest zbiór dokumentów zebranych i opracowanych, przez K. Wójcikiewicza⁸. Ze źródeł publikowanych należy wymienić przede wszystkim materiały wydane przez S. Librowskiego⁹. W oparciu o wzmianki rozproszone w tych źródłach udało się stworzyć listę wieluńskich urzędników miejskich¹⁰.

2.

Poprzez analogię do innych miast należy przyjąć, że starszą instytucją była ława z wójtem. Zapewne więc nieprzypadkowo pierwsza wzmianka dotycząca urzędnika miejskiego w Wieluniu mówi o wójcie. W interesującym nas okresie wieluńskie wójtostwo było dziedziczne. Jako, że ostatnio wójtom w Wieluniu poświęcono odrębne opracowanie, nie będziemy się nimi w tym miejscu szerzej zajmować. Przypomnieć jedynie należy, że pierwszym znanym wieluńskim

⁴ Księga radziecka wieluńska. Wieluń 1 (dalej: KRW 1), Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie (dalej: AGAD); Zbiór dokumentów pergaminowych (dalej: DP); Księga grodzka wieluńska 1; Księga grodzka ostrzeszowska 1.

⁵ Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Księga abpa Wincentego Kota; Księga abpa Jana Gruszczyńskiego; Akta abpa Zbigniewa Oleśnickiego; Akta konsystorza gnieźnieńskiego (dalej: ACons. A), 1, 3, 20, 59.

⁶ Archiwum Archidiecezjalne w Częstochowie, Kopiarz wieluński, nr 1 i 2.

⁷ Archiwum Diecezjalne we Włocławku, Konsystorz Wieluński (dalej: ACW) I i II cz. 1–2.

⁸ Archiwum Państwowe w Poznaniu, Rękopisy. Kodeks dyplomatyczny miasta Wielunia przygotowany do druku przez K. Wójcikiewicza, maszynopis, Man. 187 (dalej: KDMW).

⁹ *Trzydzieści niedrukowanych oryginałów pergaminowych Archiwum Diecezjalnego we Włocławku z lat 1300–1400*, wyd. i opr. S. Librowski, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 1987, t. 55; *Trzydzieści jeden niedrukowanych oryginałów pergaminowych Archiwum Diecezjalnego we Włocławku z drugiej połowy XV w. Trzecie ćwierćwiecze*, wyd. i opr. S. Librowski, „Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne” 1988, t. 57.

¹⁰ Pełna dokumentacja dotycząca poszczególnych wieluńskich urzędników znajduje się w pracy T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*

wójtem jest Jasiek, odnotowany wśród świadków na dokumencie Władysława Łokietka z 24 II 1299 r.¹¹ Informacja o kolejnym wójcie, Fryderyku, pochodzi dopiero z 4 XII 1362 r.¹² Trzecim w kolejności spośród znanych wójtów wieluńskich był Stanimir z Kaniowa, po raz pierwszy odnotowany na tym urzędzie 2 II 1394 r.¹³ Od czasów Stanimira materiał źródłowy jednoznacznie wskazuje na dziedziczny charakter wieluńskiego wójtostwa. Związane z tym urzędem uposażenie przejmowane przez kolejne pokolenia, dzielone i odsprzedawane ulegało stopniowemu rozdrobnieniu. Pociągało to za sobą osłabienie pozycji wójta i ławy w mieście. W początkach XVI w. rajcy wieluńscy rozpoczęli proces pozyskiwania dóbr wójtowskich. Miasto na drodze kupna i wymiany przejmowało krok po kroku kolejne części wójtostwa, doprowadzając w 1545 r. do przejścia go w całości. Ostateczne wcielenie wójtostwa do majątku miejskiego nastąpiło na mocy przywileju wystawionego przez Zygmunta Augusta w 11 I 1557 r.¹⁴

W źródłach pojawiają się sporadyczne informacje o funkcjonującym w Wieluniu zgromadzeniu starszych miasta (*seniores, seniores civitatis*). Organ ten wzmiankowany w 1402 i 1405 r. skupiał starszych cechów działających w mieście. Niestety niewiele wiadomo o jego działalności w Wieluniu¹⁵. Gremium to, jako pełniące funkcje pomocnicze w stosunku do rady i ławy, także zostało pominięte w niniejszym opracowaniu. Spośród wieluńskich urzędników poza naszym kręgiem zainteresowania pozostają także pisarze miejscy.

Informacje zabrane na temat urzędników miejskich w Wieluniu zawierają się w latach 1380–1515. Pierwszym znanym rajcą wieluńskim jest Jan Mauche odnotowany w 1380 r.¹⁶ Z racji tego, iż ta pojedyncza wzmianka jest oderwana od pozostałych, nie uwzględniamy jej w statystycznej analizie składu rady. Poczynione niżej zestawienia tabelaryczne władz miejskich dotyczą więc lat 1386–1515. Dolną granicę wyznacza najstarszy znany dokument wymieniający pełny skład wieluńskiej rady¹⁷. Należy w tym miejscu przypomnieć, że najdaw-

¹¹ *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 2, wyd. J. Z a k r z e w s k i, Poznań 1877, nr 806, T. G r a b a r c z y k, T. N o w a k, *Wójtowie...*, s. 17.

¹² *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 3, wyd. J. Z a k r z e w s k i, Poznań 1878, nr 1488.

¹³ *Trzynaście...*, s. 148–149. Z okresu wcześniejszego znane są tylko dwa dokumenty (z lat 1385 i 1391), na których wystąpił Stanimir nie był jednak nazwany wójtem, T. G r a b a r c z y k, T. N o w a k, *Wójtowie...*, s. 18.

¹⁴ T. G r a b a r c z y k, T. N o w a k, *Wójtowie...*, s. 18–32.

¹⁵ DP 3406; ACW I, k. 239b; Rada starszych potwierdziła ugodę między władzami wieluńskimi z arcybiskupem gnieźnieńskim w 1526 r., T. G r a b a r c z y k, T. N o w a k, *Dokument władz miejskich Wielunia w sprawie ugody z arcybiskupem gnieźnieńskim z 1526 r.*, „Rocznik Wieluński” 2005, t. 5, s. 46.

¹⁶ DP 3386, 3387; Jan Mauche uwzględniony jest w aneksach, nie jest natomiast liczony w tabelach.

¹⁷ DP 3389.

niejsza wzmianka zawierająca informacje o składzie ławy w Wieluniu pochodzi z 1402 r.¹⁸ Cezurę końcową określa pierwszy zapis w najstarszej zachowanej wieluńskiej księdze radzieckiej zawierający pełen skład rady i ławy¹⁹.

3.

W wieluńskich władzach miejskich – nie licząc wójtów – zasiadało 12 mieszczan. Radę tworzyli burmistrz i 4 rajców, natomiast skład ławy był siedmioosobowy²⁰. Obradom ławy przewodniczył wójt, choć zdarzało się niekiedy, że na czas swojej nieobecności powoływał zastępcę tzw. podwójciego. Wybierany był spośród mieszczan nie piastujących żadnych urzędów we władzach miejskich. Informacje o podwójcich wieluńskich pojawiają się sporadycznie. Z 1465 r. pochodzi informacja o podwójcim Pawle Jasniku, rzeźniku. Rok później w tej roli wystąpił szewc Błażej. Z kolei w 1510 r. odnotowano podwójciego Michała Wątrobę. Wiadomo, że istniała też praktyka zastępowania ławników. Świadczy o tym przypadek Jana Schongolda, którego na posiedzeniu ławy odbytym przed 26 X 1431 r. zastąpił Mikołaj Porteka²¹.

Zdarzało się, że w trakcie kadencji skład rady czy ławy ulegał zmianie nie tylko czasowo ale już do końca kadencji. Mogło to być wynikiem np. śmierci jednego z urzędników, co powodowało konieczność uzupełnienia składu. Potwierdza to poniższy przykład. Z zapiski pochodzącej z 13 II 1461 r. wynika, że w gronie świadków przedstawionych przez Michała, plebana z Pątnowa, występowali rajca Jakub Mierzycki i stary rajca Mikołaj Kwartnik²². Jakub Mierzycki w źródłach wymieniony został po raz ostatni 17 IV 1461 r. i wedle dotychczasowych ustaleń zmarł jeszcze w 1461 r., zapewne przed 2 października. Śmierć Mierzyckiego musiała więc spowodować konieczność uzupełnienia składu rady miejskiej.

W średniowieczu władze miejskie obierane były na rok, a po u pływie tego czasu przeprowadzano kolejne wybory. Kadencje rady i nie pokrywały się z rokiem kalendarzowym²³. W tym względzie w poszczególnych miastach obowiązywały różne zasady. W Krakowie od 1312 r. rada miejska była nominowana corocznie przez działającego w imieniu króla wojewodę krakowskiego, a jej skład ogłaszano w niedzielę po święcie Trzech Króli (6 I)²⁴. Z 1512 r. pochodzi wiadomość o tym, że w Kaliszu nową radę powoływano na św. Michała (29 IX).

¹⁸ KDMW, nr 19.

¹⁹ KRW 1, k. 17.

²⁰ W Kaliszu w XV w. było 5 rajców i 7 ławników, A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 29.

²¹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 90, 178, 197, 205.

²² ACW I, k. 81v.

²³ W aneksach i tabelach skład rady lub ławy umieszczaliśmy pod rokiem, w którym kadencja się zaczynała i obejmowała jego większą część.

²⁴ Z. Noga, *Urzędnicy...*, s. XIV.

W XV w. zmiana składu ławy i rady następowała tam pomiędzy 17 VI a 5 XI. Termin wrześnieowy wyborów obowiązywał również w Poznaniu²⁵. Jeśli chodzi o Wieluń to wpisy w najstarszej zachowanej księdze radzieckiej z XVI w. wskazują, że kadencja zaczynała się zazwyczaj w styczniu. W 1516 r. nowe władze objęły urzędy 13 I, w 1517 – 9 I, 1518 – 5 II, 1519 – 16 III, 1521 – 23 I, 1522 – 5 II, 1523 – 23 I, 1524 – 9 III²⁶. Jak więc widać od tej zasady niekiedy odchodzono, jednak nie wiadomo z jakich powodów.

W związku z tym, że w Wieluniu nie obowiązywała w praktyce stała data wyznaczająca początek kadencji, występują niekiedy problemy z ustaleniem czasu, w jakim poszczególni urzędnicy zasiadali w radzie czy ławie. Sytuacja taka występuje w związku z dokumentem wystawionym 5 I 1418 r. przez Marcina z Kalinowy, kasztelana sieradzkiego i starostę wieluńskiego, w którym zawarta jest pełna lista rajców²⁷. Nie wiadomo czy jest to skład rady jeszcze z 1417 r., czy też już nowa rada, wybrana na 1418 r. W naszym zestawieniu zdecydowaliśmy zamieścić ten skład pod 1418 r. zgodnie z datacją dokumentu.

Ustalenie początku kadencji rady lub ławy jest niekiedy możliwe tylko w przybliżeniu dzięki analizie ich składu osobowego. Tak właśnie jest w odniesieniu do 1462 r. Aby stwierdzić kiedy rozpoczęła się kadencja należy sięgnąć po informacje o członkach rady miejskiej z 1461 r., których poznajemy dzięki zapisom źródłowym pochodzącym z listopada tego roku. Funkcję burmistrza pełnił wówczas Jakub (kuśnierz), wymieniony 20 XI 1461 r. w gronie świadków posiedzenia konsystorza wieluńskiego²⁸. Czterech rajców wieluńskich wyszczególnionych zostało 27 XI 1461 r. i byli to Maciej (Rus), Jakub Rola, Mikołaj Kwartnik i Mikołaj (Nikiel) Czoletka. Wyżej wymienieni rajcy wraz z burmistrzem Jakubem zostali także odnotowani w zapisce sądu grodzkiego wieluńskiego pochodzącej z 11 I 1462 r. Z całą pewnością nie pełnili oni identycznych funkcji w czasie kadencji przypadającej na 1462 r. Dobitnie świadczą o tym informacje pochodzące z tego samego roku i dotyczące burmistrzów wieluńskich. Godność burmistrza w 1462 r. sprawował Jakub Rola, co potwierdzają zapiski z 26 III i 30 IV tegoż roku²⁹. W zgodzie z powyższym stanem rzeczy pozostaje informacja pochodząca z 26 XI 1462 r., w której Jakub kuśnierz określony został jako stary burmistrz³⁰. Pełny skład rady miejskiej z 1462 r. nie jest znany. Wiadomo jedynie, że w aktach konsystorza wieluńskiego 26 III wymieniony

²⁵ A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 29.

²⁶ KRW 1, *passim*.

²⁷ KDMW, nr 38.

²⁸ ACW I, k. 111v.

²⁹ ACW I, k. 123v, 128v.

³⁰ ACW I, k. 158.

został, obok burmistrza Jakuba Roli, rajca Mikołaj Kwartnik³¹. Zatem w 1462 r. powołanie rady w nowym składzie nastąpiło między 11 I a 26 III.

Zdarza się, że wzmianki w źródłach informujące o składzie władz miejskich stwarzają trudności w jednoznacznej interpretacji. Kłopot taki występuje w odniesieniu do obsady rady i ławy w 1466 r. Wynika on z nie dość jasnego przekazu dokumentu wystawionego przez radę miejską w składzie: Jakub Rola burmistrz, oraz rajcy Marcin Półkoń, Maciej Rus, Janek szewc i Maciej Niesporek. Akt ten potwierdza wykonanie dwu czynności przed sądem ławniczym na dwóch różnych posiedzeniach, które miały miejsce 29 XI 1465 r. i 7 II 1466 r. W dokumencie wymienione zostały pełne składy ławy miejskiej, przy czym warto zauważyć, że w przypadku ławników nastąpiła zmiana dwóch osób zasiadających w tym gremium. Przed radą odpowiednie oświadczenie złożyli ławnicy w składzie z 1465 r. Powyżej wymieniony skład rady miejskiej z całą pewnością odnosi się do tego roku. Potwierdza to dokument z 21 VI 1465 r. wymieniający identyczną grupę osób zasiadających w najważniejszym organie samorządowym Wielunia. Nie wiadomo czy ci sami mieszczanie zasiadali we władzach miejskich w 1466 r. Z treści dokumentu nie wynika to w sposób jednoznaczny. Warto zwrócić uwagę, że część aktu z wymienioną ławą miejską z 1466 r. nie posiada dokładnego odniesienia do rady, która nie została wymieniona imiennie. Data 7 II 1466 r. wprowadzona do dokumentu wystawionego przez radę miejską została zaczerpnięta, jak głosi to sam akt burmistrza i rajców, z księgi ławniczej. Wydaje się, że sporządzający dokument pisarz zrobił to w sposób nieudolny, zawierając w jednym dokumencie dwie czynności prawne rozgrywające się w różnym czasie. Sam dokument musiał zostać spisany po 7 II 1466 r., ale należy zastanowić się, czy w składzie rady, podobnie jak w składzie ławy, nie nastąpiły pewne zmiany. Przesłanką do przyjęcia założenia, że zmiany takie nastąpiły jest fakt, że Józef jako rajca występował w zapisce z 27 X 1466 r. Zwraca uwagę fakt, że zasiadał on w ławie w 1465 r., co potwierdzają dokumenty pochodzące z 21 VI i 29 XI tegoż roku. Podkreślić należy, że w gronie siedmiu ławników wymienionych w dokumencie z 7 II 1466 r. nie było Józefa³². Jest zatem możliwe, że w tym czasie zasiadał już w radzie miejskiej.

Kolejna kontrowersja związana ze składem rady wiąże się z zapiską dotyczącą mansjonarzy wieluńskich. Datowana jest na 2 I 1491 r. i zawiera skład rady miejskiej. Z notki wynika, że funkcję burmistrza pełnił Jan Gębolis (Dębolis), a grono rajców tworzyli Piotr Półkoń, Jan Tatar, Jan postrzygacz i Wawrzyniec Loryncz. Osoba Jana postrzygacza nie jest znana w tym czasie w Wieluniu. Jedynym postrzygaczem sukna działającym w tym czasie w mieście był Piotr, któ-

³¹ ACW I, k. 123v.

³² AGAD, Księgi grodzkie wieluńskie, ks. 1, k. 147; *Trzydzieści jeden...*, nr 15.

ry w roli rajcy odnotowany został w 2 XII 1489 r. Należy przyjąć, że pisarz akt arcybiskupa gnieźnieńskiego, Zbigniewa Oleśnickiego, popełnił błąd wpisując imię Jan zamiast Piotr³³.

Nie dość jasny jest zapis w aktach konsystorza wieluńskiego, gdzie pod datą 10 II 1490 r. odnotowano sprawę mieszczki Katarzyny Potrzebiny „cum ... consilibus et vitricis videlicet Johanne Tatar et Alberto Lys”³⁴. Zapis powyższy sugeruje, że obydwaj byli rajcami i witrykami wieluńskimi jednak konfrontacja z innym źródłami pozwala stwierdzić, że z wymienionej dwójki rajcą był wówczas tylko Jan Tatar.

4.

Pomimo luk w źródłach i rozmaitych trudności, w interpretacji tych, które się zachowały udało się stworzyć listę urzędników miejskich w Wieluniu. Z okresu obejmującego 130 lat, znane nam źródła przekazały informacje o 150 osobach, które wchodziły w skład władz miejskich (tabela 1). Część tych mieszczan zasiadała zarówno w ławie, jak i radzie, niektórzy z nich piastowali także godność burmistrza. W sumie owych 150 mieszkańców miasta zasiadało w organach władzy przez 397 kadencji. Jak już wyżej wspomniano, w radzie (z burmistrzem) i ławie było łącznie 12 miejsc co pomnożone przez 130 lat objętych analizą daje ogółem 1560 kadencji we władzach miejskich. Oznacza to, że posiadamy informacje o obsadzie 25% wszystkich kadencji³⁵. Stopień poznania obsady poszczególnych urzędów jest różny. Najwyższy odsetek przypada na urząd burmistrza, którego obsada znana jest przez 62 kadencje, co daje 48%. W przypadku rajców znamy obsadę 205 kadencji, a więc 69%. W odniesieniu do ławy dysponujemy informacjami o 130 kadencjach, czyli 14% ogółu³⁶. Wyraźnie więc widać, że najwięcej wiadomo o obsadzie urzędu burmistrza, natomiast zdecydowanie najslabiej udokumentowany jest skład ławy. Można to interpretować jako argument za tym, iż ława odgrywała w życiu miasta mniejszą rolę niż rada. Przekładało się to na mniejszą liczbę wystawianych przez nią dokumentów, czy też mniejszą aktywność ławników w życiu miasta. W rezultacie – zwłaszcza wobec braku ksiąg miejskich – historyk rzadziej trafia na źródła będące wytworem ławy miejskiej.

³³ Godność burmistrzowską Jana Gębolisa potwierdzają dane pochodzące z 4 i 18 VI 1490 r.; ACW II/1, k. 24v, 25v. Wiadomo też, że Jan Gębolis urzędu burmistrza nie sprawował w 1491 r., bowiem w aktach konsystorza wieluńskiego pod datą 4 V określony został jako były burmistrz, ACW II/1, k. 44v.

³⁴ ACW II/1, k. 20v.

³⁵ Dla porównania dla Kalisza w latach 1406–1451 znana jest obsada 39% kadencji, A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 39.

³⁶ Dla Kalisza z lat 1406–1451 analogiczne wartości wynoszą: burmistrz 62%, rada 43%, ława 33% kadencji, A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 40.

Tabela 1

*Wiadomości o urzędnikach miejskich w Wieluniu
w latach 1386–1515*

Rok	B	R	Ł	Razem	Rok	B	R	Ł	Razem
1386	1	4	-	5	1471	1	4	1	6
1391	1	-	-	1	1475	1	1	-	2
1394	1	2	-	3	1476	-	1	-	1
1395	1	4	-	5	1477	1	1	-	2
1399	1	4	-	5	1478	1	2	-	3
1400	1	4	-	5	1479	-	1	-	1
1401	-	3	-	3	1480	-	1	-	1
1402	1	4	7	12	1482	1	-	-	1
1403	1	4	7	12	1483	1	1	-	2
1405	1	4	7	12	1484	1	2	-	3
1409	-	-	7	7	1485	1	2	-	3
1410	1	4	7	12	1489	1	4	7	12
1418	1	4	-	5	1490	1	4	1	6
1421	-	2	-	2	1491	1	1	-	2
1425	1	5	7	13	1492	1	2	-	3
1426	1	4	7	12	1493	1	-	-	1
1430	1	4	-	5	1494	1	-	-	1
1431	1	4	7	12	1496	1	1	-	2
1434	1	4	7	12	1497	-	2	-	2
1437	1	3	-	4	1498	1	2	-	3
1439	1	4	7	12	1499	1	2	-	3
1441	1	4	6	11	1500	-	2	2	4
1445	1	4	-	5	1501	-	3	-	3
1454	1	4	-	5	1502	-	3	-	3
1455	1	4	-	5	1503	1	3	-	4
1457	1	4	-	5	1504	1	1	-	2
1458	1	4	-	5	1505	1	4	-	5
1459	1	4	7	12	1506	-	1	-	1
1460	1	4	-	5	1507	-	1	-	1
1461	1	3	5	9	1508	1	4	-	5
1462	1	2	-	3	1509	1	2	-	3
1463	1	4	-	5	1510	1	4	7	12
1464	1	4	-	5	1511	1	1	2	4
1465	1	4	7	12	1512	1	2	-	3
1466	1	2	7	10	1513	1	1	-	2
1467	-	2	-	2	1514	1	1	1	3
1468	1	4	-	5	1515	1	4	7	12
1469	-	2	-	2	Razem	62	205	130	397
1470	1	4	-	5	% ogółu	48%	39%	14%	25%

W przypadku wszystkich pięciu burmistrzów, o których wiadomo, że zasiadali również w ławie, funkcja ławnika poprzedzała ich działalność w radzie i na urzędzie burmistrzowskim. Analiza kolejności kadencji radnych i burmistrzów wykazuje, że w przypadku wielu mieszczan bardzo często funkcje rajców przeplatały się z kadencjami burmistrzowskimi:

Andrzej Żałość (od 1471) Ł _ _ _ R R R _ R _ _ _ B B
 Józef, kramarz (od 1465) Ł R _ R R R R _ _ _ _ R _ _ _ B
 Marcin Półkoń (od 1437) Ł _ _ _ _ _ B _ _ _ _ _ R _ _ _ _ _ B B _ B
 B _ _ _ _ R R R R R R R R R
 Paweł Darmotrunk (od 1431) Ł _ _ Ł _ _ _ _ R _ B _ _ _ _ _ _ _ R
 Pietrasz (od 1405) Ł _ _ _ _ B

Szereg przykładów pokazuje, że funkcje ławnika i rajcy a także rajcy i burmistrza były sprawowane przemienne:

Bartłomiej Gencz (od 1399) B _ R _ B _ R
 Jakub Rola (od 1459) R R R B B B B B _ B _ B B _ _ _ B _ B B _ _ _ _ R R
 Jan Gębolis (od 1489) B B _ _ _ _ _ R R R _ _ _ _ B
 Maciej Hanel (od 1500) R R _ _ _ R _ B R R R B
 Piotr Półkoń (1483) R _ B _ _ R R _ B B B _ B _ B B
 Jan Tatar (od 1484) R _ _ _ _ R R R _ _ _ _ R R R
 Maciej Rus (od 1458) R R R _ R R R R _ R _ R R
 Marcin Kowal (od 1409) Ł Ł _ _ _ _ _ R _ R _ _ _ Ł R _ _ _ _ Ł _ _ Ł

Powyższe zestawienie wykazuje, że przeplatanie się kadencji radnego z burmistrzowskimi było wśród wieluńskich mieszczan czymś naturalnym. Niestety nie da się stwierdzić, które przerwy w sprawowaniu urzędów miały miejsce w rzeczywistości i wynikały ze znalezienia się poza instytucjami miejskimi, a które są jedynie wynikiem niekompletności źródeł. Niektórzy z mieszczan pojawiali się we władzach miejskich przez wiele lat. Przykładem może być Marcin Półkoń, o którego pierwsza kadencja we władzach miasta przypadła na 1437 r. Jako burmistrz bądź rajca występuje, oczywiście z przerwami, przez okres 35 lat. W tym czasie co najmniej przez 5 kadencji był burmistrzem a przez 10 rajcą. Część mieszczan znanych jest tylko z działalności w radzie, niekiedy nawet długoletniej, nic natomiast nie wiadomo aby piastowali inne stanowiska w mieście. W grupie tej największym stażem mogą się wykazać Jan Tatar z 7 kadencjami na przestrzeni 15 lat, czy Maciej Rus z 10 kadencjami w radzie w ciągu 13 lat. Brak informacji o sprawowaniu przez nich funkcji ławnika czy burmistrza może wynikać z niekompletności źródeł. Z kolei Marcin Kowal jest przykładem mieszkańca Wielunia, który w ciąg 25 lat, z przerwami, na przemian

był ławnikiem, rajcą, następnie ponownie ławnikiem i kolejny raz rajcą by raz jeszcze zasiąść w ławie. W sumie, na przestrzeni ćwierćwiecza Marcin ma udokumentowane 5 kadencji ławnika i 3 rajcy. Kariera Kowala wskazuje na to, że między ławą a radą w Wieluniu istniał przepływ kadr w obie strony.

Zdarzały się okresy gdy skład rady był stabilny i nie zmieniał się przez dłuższy czas, np. w okresie 1463–1465 nie uległ żadnym zmianom. Również w latach 1468, 1470–1471 miała ona taki sam skład. Możliwe zresztą, że i w 1469 r. był on identyczny niestety nie jest znany jej pełny skład. Na podstawie materiałów, jakimi aktualnie dysponujemy dla omawianego okresu, nie można stwierdzić sytuacji, gdy nową kadencję zaczyna rada w zupełnie nowym składzie. Wymiana rajców odbywała się raczej ewolucyjnie. Warto też zauważyć, że spośród 84 mieszczan, o których wiemy że byli rajcami o 27 wiadomo, że zasiadali też w ławie. Świadczy to o przepływie kadr między obu instytucjami.

5.

Interesującym zagadnieniem jest analiza struktury zawodowej urzędników miejskich (tabela 2). Dla Wielunia – biorąc pod uwagę tylko tych mieszczan, których profesja została w źródłach określona jednoznacznie – potwierdzony został udział we władzach przedstawicieli 15 branż, w tym 12 rzemiosł, dwóch zawodów związanych z handlem (kupiec, kramarz) i jednego z branży usługowej (woźnica)³⁷. Specjalności reprezentowane przez urzędników pogrupowaliśmy według stratyfikacji, jaką dla Poznania zastosował swego czasu J. Wiesiołowski³⁸. Autor ten stworzył hierarchię zawodów składającą się z trzech głównych grup (*upper, middle, lower*), z których każda podzielona została na dwie podgrupy (*upper, lower*). Po uporządkowaniu zgodnie z tą stratyfikacją profesji wieluńskich urzędników nasuwa się wiele spostrzeżeń odnośnie do roli, jaką w mieście odgrywały poszczególne grupy zawodowe. Przede wszystkim należy odnotować brak wśród rządzących miastem przedstawicieli zawodów z grupy najniższej (*lower lower*). Zwraca też uwagę, iż urząd burmistrza przez 20 kadencji piastowali reprezentanci specjalności sklasyfikowanych w górnej części rankingu zawodów (*lower upper, upper middle*): kuśnierze – 17 kadencji, krawcy – 2, kramarze – 1, przy tylko dwóch kadencjach szewca (*upper lower*). W przypadku tego ostatniego należy zaznaczyć, iż był to Mikołaj Koler, znany jako cechmistrz zgromadzenia szewskiego, zatem z pewnością wybijający się również pod względem majątkowym przedstawiciel tej grupy zawodowej.

³⁷ W Kaliszu było to 10 zawodów rzemieślniczych i kramarz, A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 45–47.

³⁸ J. Wiesiołowski, *Socjotopografia późnośredniowiecznego Poznania*, Poznań 1997, s. 44 i dalsze.

W składzie rady dominują przedstawiciele zawodów z grupy *upper middle* (kuśnierz, krawiec, rzeźnik) zasiadający tam łącznie przez 36 kadencji, przy 8 kadencjach rzemieślników z grupy *lower upper* (kramarz, złotnik) i 1 kadencji kupca, a więc zawodu sklasyfikowanego w grupie *upper upper*. Wiemy o 6 kadencjach rajców sprawowanych przez mieszczan z grupy *lower middle* (postrzygacz, tkacz, malarz, siodlarz) i 14 kadencjach specjalistów z grupy *upper lower*. Należy podkreślić, że w tym ostatnim przypadku byli to szewcy i kowale, a więc reprezentanci zawodów klasyfikowanych w górnej części swej grupy. Podsumowując informacje na temat składu zawodowego rady stwierdzić należy stwierdzić, że dominowali w niej przedstawiciele specjalności z grupy *middle*, którzy urzędowali przez 65% znanych nam kadencji, ale aż 55% to rzemieślnicy z grupy *upper middle*. Zaledwie 22% znanych nam kadencji obsadzili rzemieślnicy z grupy *upper lower*.

Tabela 2

*Rzemieślnicy i kramarze we władzach Wielunia
w latach 1386–1515*

zawód	grupa*	osób	burmistrz	rada	ława	razem
			kadencje	kadencje	kadencje	
kupiec	UU	1	-	1	1	2
złotnik	LU	3	-	2	5	7
kramarz	LU	2	1	6	2	9
kuśnierz	UM	12	17	20	15	52
krawiec	UM	6	2	8	3	13
rzeźnik	UM	9	-	8	10	18
postrzygacz	LM	1	-	2	-	2
tkacz	LM	2	-	1	2	3
malarz	LM	1	-	1	1	2
siodlarz	LM	1	-	2	-	2
kowal	UL	3	-	3	7	10
szewc	UL	7	2	11	6	19
paśnik	UL	1	-	-	2	2
łuczniczka	UL	1	-	-	2	2
woźnica	UL	1	-	-	2	2

* oznaczenie grup: UU – *upper upper*, LU – *lower upper*, UM – *upper middle*, LM – *lower middle*, UL – *upper lower*

Nieco inaczej wygląda sytuacja w przypadku ławy miejskiej. Wprawdzie nadal najwięcej kadencji obsadzone było przez mieszczan z grupy *upper middle*, ale było to 48% a więc mniej niż w radzie. Większy był natomiast wśród ławników udział grupy *upper lower*, której przedstawiciele stanowili 32%. Trzeba też zauważyć, że tą ostatnią grupę w ławie reprezentowali przedstawiciele 5 specjalności. Można z tego wyciągnąć wnioski, że w radzie dominowały zaможniejsze grupy zawodowe, podczas gdy ława była instytucją, w której większą rolę odgrywali mieszczanie z branż mających niższy prestiż społeczny.

W przypadku kilku urzędników, o których zawodzie źródła nie informują wprost, można próbować ustalić ich profesję w oparciu o wzmianki informujące o działalności tych mieszczan. Do grupy tej można zaliczyć Jakuba Mierzyckiego, ławnika i rajcę z przełomu lat 50. i 60. XV w. Wzmianka z 1460 r. mówi, że szlachcic Jan Wierzchlejski zobowiązał się wypłacić mu 7 wiardunków za sukno³⁹. Może to oznaczać, iż Mierzycki zajmował się handlem tkaninami, co pozwala hipotetycznie uznać go za krojownika sukna. Handel suknem był też zajęciem, którym parała się rodzina Półkoniów. Wskazuje na to wzmianka z 1474 r., z której wynika, że Lutold z Białej zobowiązał się wypłacić Piotrowi Półkoniowi 2 kopy za sukno. Tekstyliami handlował też Bartłomiej Półkoń. Wiadomo bowiem, że w 1503 r. sprzedał Mikołajowi z Jeżewa, wikaremu z Wydrzyna, tkaninę wartości 12 gr. Do grupy mieszczan sprzedających sukno należy zaliczyć też Bartłomieja Potrzebę. W źródłach kilkakrotnie pojawia się ten rajca w kontekście rozliczeń za tkaniny. M.in. w 1468 r. Jan, pisarz grodzki wieluński winien był Bartłomiejowi 1 grzywnę i 6 groszy za sukno. Dwa lata później Jan, pleban z Pątnowa został zobowiązany do wypłacenia Potrzebie 1½ grzywny za tkaninę. Kolejny z wieluńskich urzędników Jan Drażek, w 1517 r. odnotowany został jako należący do cechu rzeźników. Nie musi to jednak oznaczać, że był przedstawicielem tej właśnie branży. Wiadomo bowiem, że Drażek zajmował się handlem. Wskazują na to zapisy w rejestrach małopolskich komór celnych z lat 1509–1510, w których odnotowano tego wielunianina⁴⁰. W oparciu o powyższe informacje można założyć, że kupcy i krojownicy sukna byli we władzach miasta reprezentowani liczniej niż wynika to ze wzmianek informujących wprost o tych zawodach. Jeśli rzeczywiście wymienieni urzędnicy zajmowali się handlem suknem, to pozwala to na doszacowanie grupy *upper*, która w ten sposób miałaby we władzach mocniejszą reprezentację, co wydaje się jak najbardziej prawdopodobne. Z drugiej strony kupcy, od których zawód wymagał mobilności

³⁹ Jan Wierzchlejski jest być może identyczny z Janem z Wierzchlasu i Myślniewa, T. Stolarczyk, *op. cit.*, s. 130; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 105.

⁴⁰ KRW 1, k. 36v.

z reguły byli mniej aktywni w samorządach miejskich. Od zasiadających w nich urzędników wymagano bowiem częstej obecności w mieście.

W wielu przypadkach źródła ukazują, iż wieluńscy urzędnicy nie ograniczali swej działalności gospodarczej do jednej branży. Tak więc Marcin Wszolek był starszym cechu rzeźniczego co najprawdopodobniej oznacza, że był rzemieślnikiem tej właśnie branży. Na tym jego aktywność zawodowa się nie kończyła. Trudnił się również handlem, o czym może świadczyć fakt, iż w latach 1509–1510 wyszczególniony został w rejestrach małopolskich komór celnych. Można przypuszczać, że udzielał kredytów. W 1511 r. otrzymał bowiem w zastaw od Bieniasza, dziedzica z Cieszęcina, srebrny kielich pochodzący z tamtejszego kościoła⁴¹.

Ważnym uzupełnieniem dochodów mógł być handel napojami alkoholowymi. Zajmowały się nim niekiedy małżonki miejskich urzędników. Przykładem może być Anna, żona krawca Jana Oszusta, która w 1504 r. pozwała prezbitera Jakuba z Wielunia o war (*braxa*) piwa wartości 2 grzywien, przygotowany dla niego z okazji prymicji. Z kolei Małgorzata, wdowa po Andrzeju Żałościu, u schyłku XV w. zajmowała się sprzedażą wina⁴².

Wieluńscy urzędnicy, jako osoby zamożne parały się działalnością kredytową. Tak bowiem należy interpretować dosyć licznie występujące w źródłach wzmianki o udzielanych przez nich pożyczkach. Jednym z tych, o których wiadomo, że pożyczali pieniądze był Jakub Czweskot.

6.

Powszechnie wiadomo, że w średniowieczu we władzach miejskich zasiadali najzamożniejsi mieszczenie. Szereg przesłanek wskazuje, że nie inaczej było w Wieluniu. Świadczą o tym choćby wzmianki o domach urzędników miejskich⁴³. Najbardziej prestiżowym miejscem w mieście były pierzeje przyrynkowe. Przy jednej z nich usytuowany był murowany dom burmistrza Marcina Półkonia. Z 1481 r. pochodzi wzmianka o należącej do rajcy Bartłomieja Potrzeby kamienicy zwanej Orłowska, położonej na rogu rynku. W 1459 r. przy głównym placu miasta miał także swój dom Jakub Mierzycki. Budynek ten sąsiadował z domem kramarza Józefa, późniejszego burmistrza i rajcy. Narożna kamienica umiejscowiona przy rynku znajdowała się w posiadaniu rodziny Meschlów, której przedstawiciel, Piotr na przełomie XIV i XV w. był burmistrzem i rajcą. Mniej reprezentatywną niż rynek, ale także dogodną lokalizacją dla domu były ulice wiodące do niego od bram miasta. Właśnie przy jednej z nich, ulicy

⁴¹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 168.

⁴² Ibidem, 75–76.

⁴³ Pomijamy w tym miejscu informacje o domach należących do wójtów, zob. T. Grabarczyk, T. Nowak, *Wójtostwo...*, s. 27, 29, 37.

Szewskiej, usytuowana była posesja Jakuba kuśnierza, odnotowana w 1445 r. Niestety nie wiadomo nic bliższego o wspomnianym w 1475 r. domu należącym do Jakuba Roli, wieloletniego burmistrza wieluńskiego⁴⁴.

Wśród wielu branż spotykanych w średniowiecznym Wieluniu ważną rolę odgrywało piwowarstwo. Nie dziwi zatem fakt, iż kilku spośród wieluńskich urzędników posiadało browary. Na rok 1445 należy datować informację o browarze zwanym Darmotrunk, którego właścicielami byli: Paweł Darmotrunk i jego żona Katarzyna⁴⁵. Posiadaczem browaru był zapewne Augustyn, pisarz miejski, którego synowie odziedziczyli między innymi wytwórnię piwa⁴⁶. W 1465 r. Helena, wdowa po Pietraszu, sprzedała plac z browarem na ulicy Żołnierskiej. Nabywcą był Mikołaj Maciczek, który zapłacił 42 floreny węgierskie⁴⁷. Właścicielem browaru był również Jakub Rola, który w swym testamencie polecił sprzedać należącą do niego warzelnię. Z 1487 r. pochodzi wzmianka o browarze, który należał do Jakuba Czweskota i Wojciecha Latoszka⁴⁸. Prócz wymienionych, w mieście funkcjonowały ponadto browary, w posiadaniu których byli wójtowie⁴⁹. W miastach mających zgodę na propinację każdy mieszkaniec po uiszczeniu stosownej opłaty mógł ważyć piwo na własne potrzeby. Jednak właściciele browarów wytwarzany w nich trunek przeznaczali na sprzedaż, co – jak można przypuszczać – stanowiło dla nich istotne źródło dochodów.

Z warzeniem piwa związana była działalność słodowni. Produkcja słodu mogła przynosić duże zyski, nie dziwi zatem, że w Wieluniu te dochodowe przedsiębiorstwa znajdowały się w posiadaniu osób z kręgu miejscowych władz. Wiadomo, że murowane słodownie posiadała rodzina Meschlów (1439, 1483), oraz Maciej Hanel (1487). W przypadku tego ostatniego było to dodatkowe, obok kuśnierstwa, pole aktywności gospodarczej⁵⁰.

Źródła informują także o gospodach prowadzonych przez niektórych z mieszczan. W Wieluniu spośród urzędników tego typu działalność prowadzili Andrzej Żałość (1461), Mikołaj Czoletka (1496). Dochód z *hospicium* był dla nich kolejnym źródłem zysku⁵¹.

W źródłach trafiamy na bardzo liczne informacje o jatkach rzeźniczych, w posiadaniu których byli miejscy urzędnicy. Właścicielami takich kramów byli Jakub Rola, Maciej Długi, Mikołaj Mierzycki, Pietrasz Długi. O Michale Wróblu

⁴⁴ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 83, 99, 105, 107, 130, 166.

⁴⁵ Ibidem, s. 204.

⁴⁶ KRW 1, k. 105v.

⁴⁷ *Trzydzieści jeden...*, nr 14.

⁴⁸ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 58, 102.

⁴⁹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Wójtostwo...*, s. 25, 27.

⁵⁰ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 68.

⁵¹ Ibidem, s. 75, 184.

wiadomo, że miał co najmniej dwie jatki, z kolei Pietrasz, możliwe, że posiadał trzy stragany. Fakt posiadania jatki rzeźniczej nie musiał oznaczać, że jej właściciel zajmował się handlem mięsem. Kramy można było wynajmować i pobierać z tego tytułu czynsz. Stragany traktowane były też niekiedy jako lokata kapitału. W razie potrzeby można je było odsprzedać. Tak ze swoimi kramami postąpił Pietrasz, który w 1454 r. sprzedał jatkę rzeźniczą Bartłomiejowi Gutali za 10½ grzywny. Podobną transakcję przeprowadził przed 17 VII 1459 r. sprzedając kram Stanisławowi Kozi za 20 grzywien szerokich groszy praskich. Jatki służyły też jako zastaw pod zaciągane kredyty. W latach 70. XV w. Maciej Niesporrek otrzymał od Jakuba Nogi w zastaw za 10 grzywien jatkę rzeźniczą. Z kolei Piotr Potrzeba jun. posiadał w zastawie za 24 grzywien od wójtów wieluńskich 5 kramów szewskich. W 1455 r. kupił je na wyderkauf za 26 grzywien altarysta św. Michała⁵².

W skład majątności znajdujących się w posiadaniu mieszczan zasiadających we władzach Wielunia wchodziły też ogrody, położone w obrębie murów miejskich i na przedmieściach, a także pola rozciągające się wokół miasta. Przykładowo, w 1426 r. Marcin Ormianin sprzedał Wojciechowi Rorychowi ogród nazwany „wielkim” za 5 grzywien szerokich groszy praskich⁵³. Z kolei Jakub Rola posiadał 4 morgi oraz nieokreślonej wielkości pole, ponadto należał do niego ogród. Do Bartłomieja Półkonia należał folwark (*praedium*) położony na przedmieściach⁵⁴.

Obok aspektu religijnego, sposobem na zademonstrowanie zamożności i budowanie prestiżu w mieście były fundacje kościelne. W kościele farnym jeden z ołtarzy ufundowany był przez rodzinę Rorychów, drugi natomiast przez Meschlów. Kolejną fundację należy przypisać Janowi Falkelowi, który ufundował ołtarz św. św. Anny, Jadwigi i Elżbiety w kościele szpitalnym św. Ducha na przedmieściu Wielunia⁵⁵.

Przykładem tego, że burmistrz średniej wielkości miasta, jakim był Wieluń mógł dysponować sporym majątkiem jest testament Jakub Roli. W związku z brakiem potomstwa były burmistrz postanowił obdarować swym majątkiem dwie miejscowe świątynie. Na rzecz kolegiaty zapisał 40 grzywien, a dla kościoła Bożego Ciała 30 grzywien. Ten punkt testamentu był kwestionowany przez Mikołaja Rydzka, szwagra zmarłego. Jednak Zbigniew Oleśnicki, arcybiskup gnieźnieński, wyrokiem z dnia 8 X 1485 r. zatwierdził ostatnią wolę Jakuba Ro-

⁵² *Trzydzieści jeden...*, nr 9; KDMW, nr 74.

⁵³ KDMW, nr 46.

⁵⁴ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 68, 107–108.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 46–47, 119.

li⁵⁶. Trzeba pamiętać, że kwota zapisana obu kościołom stanowiła zapewne tylko część majątku burmistrza.

Jak pokazują powyższe przykłady wieluńscy urzędnicy miejscy wykazywali aktywność zawodową na wielu płaszczyznach. Nawet jeśli ich podstawowa profesja pozwalała na dostatnie życie to nie poprzestawali na jednym źródle utrzymania. Rozwijali działalność gospodarczą w różnych branżach, inwestowali w ziemię i nieruchomości. Działania takie czyniły rodzinne przedsiębiorstwo mniej podatnym na wahania koniunktury. Przede wszystkim jednak pozwalało to na pomnożenie majątku, a w konsekwencji umocnienie pozycji wśród miejskiej elity.

7.

W średniowiecznym Wieluniu osiedlali się też przedstawiciele szlachty. Niektórzy z nich przebili się do elitarnego grona urzędników miejskich. Przynależnością do stanu rycerskiego mógł się wykazać Pietrasz, rajca z lat 1454 i 1458 r. Jego żoną była Helena również wywodząca się ze szlachty. O tym, że wybranka Pietrasza była osobą zamożną świadczy umowa, jaką zawarto w związku z tym małżeństwem. Otóż bracia Heleny, Dzierzych „de Viskowicze” i Hejda, zobowiązali się do wypłacenia Pietraszowi 100 kop w ciągu 10 lat od zawarcia umowy dotyczącej posagu. Nie wiadomo czy transakcja została zrealizowana. O działalności zawodowej Pietrasza wiadomo niewiele. Posiadał jatkę rzeźniczą, którą w 1454 r. sprzedał za 20 grzywien szerokich groszy praskich. Należały do niego jakieś pola położone pod miastem. Źródła przekazały szereg informacji o pożyczkach jakie zaciągał Pietrasz, co może świadczyć o jego nienajlepszej kondycji finansowej⁵⁷.

Kolejnym szlachcicem z grona wieluńskich urzędników był Piotr Zieleński, rajca i ławnik z przełomu lat 50. i 60. Także i w jego przypadku nie sposób określić czym zajmował się w Wieluniu. Znana jest natomiast żona Piotra, Agnieszka również szlachcianka. Warto zaznaczyć, że do Agnieszki należała część wieluńskiego wójtostwa, którą odsprzedała w 1461 r. staroście wieluńskiemu Janowi Zarebie⁵⁸.

Szlachcicem był również Jakub Dzirbiński. W młodości był klerykiem (1489), a zdobyte wykształcenie wykorzystywał jako pisarz konsystorza i grodzki (1496). Karierę kościelną jednak porzucił i ożenił się z Anną, córką Jakuba, szlachcica z podwieluńskich Kraszkowic. Po jej śmierci ponownie wstąpił w związek małżeński, tym razem z Elżbietą, także szlachcianką. Jakub Dzirbiński w 1515 r. wymieniony został wśród członków cechu szewców, co jednak nie jest równo-

⁵⁶ Archiwum Archidiecezjalne w Gnieźnie, Akta Konsystorskie, A 3, k. 89.

⁵⁷ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 207–208.

⁵⁸ KDMW, nr 72; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 218.

znaczne z zajmowaniem się przez Jakuba tym właśnie rzemiosłem. Wiadomo, że należały do niego role (24 zagony) pod Niedzielskiem⁵⁹.

Jednym z ławników w 1515 r. był szlachcic Jan Ożarowski. Na terenie miasta posiadał jatkę mięsną i pola w kierunku Gaszyna. Do 1539 r. wielokrotnie pełnił funkcje rajcy i burmistrza⁶⁰.

Ogółem wymienieni wyżej mieszczanie o szlacheckich korzeniach – w okresie do 1515 r. – zasiadali we władzach Wielunia przez 11 kadencji. Z pewnością lista ludzi stanu rycerskiego na urzędach miejskich w Wieluniu była dłuższa a ich udział w sprawowaniu władzy większy⁶¹. Na przeszkodzie w jej uzupełnieniu stają niekompletne źródła i problemy z identyfikacją niektórych osób⁶². W źródłach jest bardzo niewiele informacji o zajęciach urzędników miejskich o szlacheckim rodowodzie. Skoro wymienieni wyżej szlachcice zasiadali we władzach miejskich ich pozycja w Wieluniu musiała być znacząca. Może to świadczyć o tym, że nie byli rzemieślnikami lecz zajmowali się handlem lub działalnością kredytową. Niestety tego możemy się tylko domyślać⁶³.

8.

O randze osób zasiadających we władzach miejskich może też świadczyć pochodzenie małżonki. W wielu przypadkach wiązali się oni ze szlachciankami. Tak więc Piotr Półkoń, jako syn byłego burmistrza wieluńskiego Marcina, ożenił się w latach 70. XV w. z bliżej nie znaną szlachcianką Dorotą. Z kolei około 1500 r. syn tegoż Piotra, Bartłomiej Półkoń również pojął za żonę szlachciankę, Katarzyną ze Spiczyna na Lubelszczyźnie. Warto zauważyć, że Katarzyna była bardzo dobrą partią nie tylko ze względu na jej szlacheckie korzenie. Kto wie czy nie ważniejsze było to, iż w chwili zawierania związku małżeńskiego z Bartłojem była wdowa po Jakubie, wójcie wieluńskim (zm. przed 22 VI 1501). Przed śmiercią Jakub, do którego należała połowa wójtostwa wieluńskiego za-

⁵⁹ Pochodził zapewne z Dzierzbina na północny-wschód Kalisza. AGAD, KRW 1, k. 20; T. Stolarczyk, *Szlachta wieluńska od XIV do połowy XVI wieku*, Wieluń 2005, s. 196; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 218.

⁶⁰ KRW 1, k. 106v, 160; T. Stolarczyk, *op. cit.*, s. 234; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Dokument...*, s. 44.

⁶¹ Wskazywać na to mogą materiały z XVI wieku, które potwierdzają znaczny, udział przedstawicieli szlachty we władzach. O samym Janie Ożarowskim wiadomo, że od 1515 r. zajmował różne funkcje we władzach miasta przez 18 kadencji. Zagadnienia związane ze składem i funkcjonowaniem wieluńskich władz miejskich w XVI w. czekają na kompleksowe opracowanie.

⁶² Sądząc z brzmienia nazwisk, szlacheckiego pochodzenia mogli być: Bartłomiej Semistowski, Jan Kadłubski, Mikołaj Gaszyński, Paweł Gaszyński, Piotr Sieniecki, Wojciech Gromadzki.

⁶³ A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 48; por. J. Wiesiołowski, *Szlachta w mieście przemieszczenia i migracje między wsią a miastem w Polsce XV wieku*, „Studia i Materiały do Dziejów Wielkopolski i Pomorza” 1980, t. 14, s. 47–75.

piisał Katarzynie 120 grzywien oprawy posagowo-wiennej. Również żona Pawła Darmotrunka, Katarzyna, pochodziła z rodziny szlacheckiej. Można przypuszczać, że była osobą majątną skoro po śmierci Pawła (przed 1459 r.) wyszła ponownie za mąż, za Mikołaja Przedmostskiego szlachcica i mieszczanina wieluńskiego⁶⁴.

Kolejnym urzędnikiem miejskim związanym ze szlachcianką był Michał łucznik (kusznik). Przed 12 III 1453 r. poślubił on Annę, córkę Piotra z Domanina⁶⁵.

Piotr Potrzeba jun., radny w latach 1454 i 1457 żonaty był z Agnieszką. Warto zauważyć, że małżonka Piotra, z pochodzenia szlachcianka, wielokrotnie współuczestniczyła w zawieranych przez męża transakcjach finansowych⁶⁶. Z kolei Jakub Mierzycki żonaty był ze szlachcianką Anną, córką Wojciecha z Dzierzbina. Po śmierci Jakuba (przed 2 IV 1462 r.) Anna ponownie wyszła za mąż, tym razem za Mikołaja Mierzyckiego. Jej posag, w wysokości 30 grzywien, miał być spleacony w ciągu 3 lat⁶⁷.

Jak pokazują powyższe przykłady urzędnicy miejscy chętni żenili się ze szlachciankami, co podnosiło ich prestiż i umacniało pozycje majątkową.

9.

Kolejnym zagadnieniem, które chcielibyśmy ukazać jest wykształcenie mieszczan zasiadających we władzach miasta. Pod tym względem wybija się rodzina Półkoniów. W Krakowie w 1488 r. rozpoczął studia Bartłomiej, syn Piotra i bratanek bakałarza Mikołaja. Bartłomiej, późniejszy wieloletni burmistrz i rajca, uzyskał stopień bakałarza sztuk wyzwolonych w 1490 r. Warto wspomnieć, że

⁶⁴ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 204, 215.

⁶⁵ W latach 1453–1454 Anna procesowała się z dziedzicami Domanina i Mikorzyna. Z tymi ostatnimi procesowała się o 50 grzywien. Była to suma zastawna na dobrach mikorzyńskich przynależna właścicielom Domanina. Wiadomo, że zobowiązania w stosunku do Anny w wysokości 100 florenów posiadał Jan Domański. Spory sądowe toczyła także z Jadwigą, wdową po Mikołaju z Domanina. Przypuszczalnie Anna posiadała prawa spadkowe do części Domanina i domagała się rozliczeń finansowych z innymi współwłaścicielami tej wsi. W Domaninie uzyskała sądowe wwiązanie w dobra (4 $\frac{3}{4}$ łana) na sumę 90 grzywien. Pozyskany dział zastawiła za 14 florenów Janowi Żydowi (*Szid*), domownikowi Jana Zareby, starosty wieluńskiego i ostrzeszowskiego. W 1456 r. Anna zawarła ugodę z Janem Kępińskim, opiekunem dzieci Jana Domańskiego, otrzymując połowę zdeponowanej w Ostrzeszowie sumy 6 grzywien i 16 groszy jako pokrycie kosztów związanych z zabiegami o uregulowanie rodzinnych spraw majątkowych, AGAD, Księgi grodzkie ostrzeszowskie, ks. 1, k. 215, 217, 217v, 219, 222, 222v, 227, 238v.

⁶⁶ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 214–215.

⁶⁷ Ibidem, s. 194.

Bartłomiej był ojcem znanego XVI wiecznego humanisty Hieronima Spiczyńskiego Półkonia⁶⁸.

Studia, choć dające najlepsze wykształcenie nie były jedynym sposobem na edukację. W przypadku kilku wieluńskich urzędników miejskich można się domyślać, że zdobywali wiedzę w niższych szkołach. Wskazują na to informacje o tym, iż w młodości byli klerykami. Jako przygotowywani do służby duchowej w przyszłości musieli pobierać nauki przynajmniej na poziomie szkoły przykościelnej. Do tej grupy zaliczyć należy Jakuba Czweskota, wspomnianego jako kleryka w 1472 r. Być może jego związków z kościołem dowodzi funkcja dzwonnika, którą sprawował w 1477 r. Jako uczeń i kleryk występował Piotr Półkoń w 1459 i 1460 r. Klerykami byli też w młodości: Jakub Dzirbiński (1489) oraz Mikołaj Falkel, który w 1401 r. został nawet wyznaczony na ołtarzystę⁶⁹.

Znany jest więc tylko jeden burmistrz, który studiował na Akademii Krakowskiej. Natomiast lista uczących się w Krakowie synów urzędników jest znacznie dłuższa. Otwiera ją syn Piotra Aluscha, Wawrzyniec, który wstąpił na Akademię Krakowską w 1419 r.⁷⁰ Następny na liście jest Mikołaj syn Piotra Meschla, który w 1421 r. rozpoczynając naukę na Akademii wniósł 1 gr opłaty⁷¹. W 1446 r. rozpoczął studia w Krakowie kolejny z Półkonioń – Mikołaj, syn Marcina, pierwszego przedstawiciela tej rodziny zasiadającego we władzach miasta. Mikołaj w 1451 r. uzyskał tytuł bakałarza sztuk wyzwolonych. W Krakowie studiował również Jan, syn Józefa, kramarza. Wielunianin wstąpił w poczet studentów Akademii Krakowskiej w 1473 r., wpłacając 4 grosze wpisowego⁷². Synem Wojciecha Gęby, ławnika i szewca z Wielunia, był Mikołaj student Akademii w 1501 r. Zapewne zdobyte w Krakowie umiejętności przydały mu się gdy pełnił funkcję pisarza konsystorza wieluńskiego w 1511 r.⁷³ Gruntowne wykształcenie otrzymał syn Marcina Wszółka, Maciej, który wstąpił na Akademię w 1500 r. Użył tam tytuł bakałarza (1504 lub 1506) a następnie magistra (1511). Już będąc bakałarzem, w 1509 r. pełnił funkcję rektora szkoły wieluńskiej⁷⁴. Mamy informacje o wykształceniu dwóch synów wieluńskiego burmistrza, rajcy i ławnika, Wawrzyńca Loryncza. Zapewne starszy z nich Sebastian, odnotowany został

⁶⁸ H. Skoczylas-Stawska, *Hieronim z Wielunia w drugiej połowie XVIII w.*, [w:] *Siedem wieków Wielunia. Studia i materiały*, red. R. Rosin, Warszawa–Łódź 1987; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 84–86, 166, 276.

⁶⁹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 102, 184–185.

⁷⁰ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego 1400–1508*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Kraków 2004, (dalej: MUK), 19e/081; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 210.

⁷¹ MUK, 21h/173; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 213.

⁷² MUK, 73h/211.

⁷³ MUK, 1501e/031; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 245–246.

⁷⁴ MUK, 1500h/424.

jako scholar wieluński w 1505 i student Akademii Krakowskiej w 1506 r. Drugi z synów Jan Lorenczowicz, uczył się w szkole wieluńskiej w 1510 r.⁷⁵ Znanych jest więc 8 studentów Akademii Krakowskiej, będących synami wieluńskich mieszczan, którzy zasiadali we władzach miasta. O dwóch kolejnych wiadomo, że uczyli się w szkole przy wieluńskiej farze. Lista ta z pewnością nie jest kompletna, gdyż wielu studentów Akademii Krakowskiej pochodzących z Wielunia nie jesteśmy w stanie powiązać z mieszczanami, z braku jednoznacznych określeń (np. przydomków)⁷⁶.

10.

Ostatnim problemem, do którego należy się ustosunkować jest przynależność etniczna miejskich urzędników. Otóż wśród mieszczan wieluńskich sprawujących władze w mieście można wyodrębnić grupę, których nazwiska – przydomki, mogą wskazywać na niemieckojęzyczne pochodzenie tych osób. Łącznie do grona tego zaliczyliśmy 13 mieszczan⁷⁷. W literaturze od dawna kwestionuje się identyfikowanie narodowości, czy przynależności etnicznej w oparciu o to kryterium⁷⁸. Jeśli jednak nawet przyjąć, że rzeczywiście wszyscy byli Niemcami to stanowili ok. 8% mieszczan zajmujących stanowiska we władzach miasta. Warto zwrócić uwagę na fakt, że za wyjątkiem Jana Schongolda i Mikołaja Koler, których obecność potwierdzona jest w Wieluniu w drugiej ćwierci XV w., pozostali sprawowali urzędy w końcu XIV i na początku XV w. Na tej podstawie można sądzić, że w tym właśnie czasie w składzie patrycjatu wieluńskiego ważną rolę odgrywali mieszcianie „języka niemieckiego”. O tym, że w tym czasie w Wieluniu Niemcy byli dość licznie reprezentowani może świadczyć wzmianka Grzegorza, kaznodziei Polaków (*Polonorum*) z kościoła św. Michała. Skoro był duchowny odpowiedzialny za głoszenie słowa bożego po polsku to analogicznie można przypuszczać, że działał w Wieluniu duchowny głoszący kazania po niemiecku⁷⁹. To z kolei wskazywałoby na znaczną znaczącą obecność ludności mówiącej po niemiecku w Wieluniu. Było to zapewne związane z rządami

⁷⁵ MUK, 1506e/122; T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 241.

⁷⁶ Zob. T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 277–281, Aneks 4, gdzie m.in. wymienieni studenci pochodzący z Wielunia ale bez zidentyfikowanych powiązań rodzinnych. O studentach wieluńskich zob. także A. Kopysta, *Studenci z parafii kolegiackiej w Wieluniu na Uniwersytecie Krakowskim w latach 1400–1642*, „Częstochowskie Studia Teologiczne” 1986, t. 14.

⁷⁷ Fryderyk Rulle, Haneman Rorych, Henryk Schebil, Henryk Talman, Jan Franke, Jan Mauche, Jan Scheler, Jan Schongold, Mikołaj Kastenmasser, Mikołaj Koler, Piotr Alusch, Piotr Buchwalt, Piotr Meschel.

⁷⁸ K. Tymieniecki, *Polszczenie się Niemców w miastach wielkopolskich w XV wieku*, „Roczniki Historyczne” 1938, t. 14, z. 1.

⁷⁹ T. Grabarczyk, T. Nowak, *Mieszczanie...*, s. 43.

Władysława Opolczyka, o którym wiadomo, że sprzyjał napływowi osadników ze Śląska, a może i Niemiec. Warto zauważyć, że dokumenty wystawiane przez władze Wielunia sporządzone były w języku łacińskim a nie niemieckim, jak miało to miejsce tam gdzie mieszczaństwo było zdominowane przez ludność niemieckojęzyczną. Od drugiej dekady XV w. mieszczan, których przydomki mogą sugerować przynależność do grupy języka niemieckiego spotykamy bardzo rzadko. Wśród wieluńskich urzędników należy odnotować obecność Marcin Czecha i Marcin Ormianin, których przydomki sugerują, że mogli być cudzoziemcami. W obu tych przypadkach należy liczyć się z tym, iż mamy tu do czynienia tylko z przezwiskami.

11.

Obraz władz Wielunia ze względu na zły stan zachowania źródeł nie jest kompletny. Jednak i te niepełne informacje potwierdzają, że średniowiecznym miastem zarządzali ludzie zamożni. Należały do nich domy położone przy rynku i głównych ulicach. Posiadali ogrody i ziemię wokół miasta, należały do nich zabudowania o charakterze gospodarczym. Często prowadzili działalność w wielu branżach. Swój prestiż i pozycję majątkową umacniali niekiedy przez ożenek z córkami szlacheckimi. W Wieluniu grupą, która we władzach odgrywała największą rolę byli kuśnierze. Mimo luk w zebranym materiale można stwierdzić, że w omawianym okresie zamożniejsi mieszkańcy zdominowali zwłaszcza radę, podczas gdy w ławie silniejszą reprezentację mieli przedstawiciele mniej wpływowych mieszczan. Obecni we władzach byli przedstawiciele stanu szlacheckiego. Nie ma podstaw aby sądzić, że – poza okresem schyłku XIV i początku XV w. – ważną rolę we władzach miasta pełnili cudzoziemcy, a zwłaszcza Niemcy.

Aneks

A. Wykaz osób uczestniczących we władzach Wielunia w latach 1380–1515

Oznaczenia skrótów: R – rada, Ł – ława

- Andrzej Żałość Ł 1471, R 1475, R 1476, R 1477, R 1479, B 1483, B 1484
 Andrzej, złotnik Ł 1510
 Augustyn R 1501, R 1503, R 1505, R 1506, R 1508, R 1512, R 1515
 Bartłomiej de Steynerdorff R 1395, R 1400
 Bartłomiej Gencz B 1399, R 1401, B 1403, R 1405
 Bartłomiej Potrzeba R 1480
 Bartłomiej Półkoń R 1503, 1504, R 1505, R 1507, R 1508, B 1509, B 1510,
 B 1511
 Bartłomiej Semistowski R 1386
 Bartłomiej Trzeciak R 1394
 Bartłomiej, kuśnierz Ł 1403
 Bartłomiej, kuśnierz Ł 1489, Ł 1500
 Bartłomiej, złotnik R 1399, Ł 1402, Ł 1403, Ł 1405
 Błażej, sukiennik Ł 1434,⁻
 Błażej, szewc Ł 1439, R 1454
 Błażej, tkacz R 1441
 Brykcy, krawiec Ł 1515
 Fryderyk Rulle Ł 1410
 Haneman Rorych R 1386, B 1400
 Henryk Schebil Ł 1403, Ł 1405, R 1410
 Henryk Talman B 1386, B 1391
 Henryk, złotnik R 1402, Ł 1405
 Jakub Czweskot R 1502, R 1503
 Jakub Dzirbiński R 1508, R 1510, R 1512, B 1514, B 1515
 Jakub, kuśnierz R 1455, R 1457, R 1458, B 1459, B 1460, B 1461
 Jakub Mierzycki Ł 1459, R 1460, R 1461
 Jakub Rola, kuśnierz R 1459, R 1460, R 1461, B 1462, B 1463, B 1464,
 B 1465, B 1466, B 1468, B 1470, B 1471, B 1475, B 1477, B 1478, R 1484,
 R 1485
 Jakub Rospąd Ł 1434, Ł 1439, Ł 1441
 Jakub, sukiennik Ł 1489
 Jan Czele R 1431, R 1441, B 1445
 Jan Drażek R 1509, R 1510

Jan Falkel R 1395, R 1399, R 1403
Jan Franke R 1403, R 1405
Jan Gęba, szewc Ł 1461
Jan Gębolis B 1489, B 1490, R 1498, R 1499, R 1500, B 1505
Jan Kadłubski, rzeźnik Ł 1461
Jan Mauche, R 1380
Jan Oszust, krawiec B 1504, R 1505
Jan Ożarowski Ł 1515
Jan Scheler R 1386
Jan Schongold Ł 1425, R 1426, Ł 1431
Jan Słomian, kowal Ł 1515
Jan Smolka Ł 1431
Jan Sołtysowic R 1400, Ł 1402
Jan Tatar R 1484, R 1485, R 1489, R 1490, R 1491, R 1492, R 1497,
R 1498, R 1499
Jan, zięć Kolera Ł 1441
Jan Złotko Ł 1459, Ł 1465, Ł 1466
Jan Żołądek Ł 1489
Jan, krawiec R 1405, Ł 1409
Jan, siodlarz Ł 1515
Jan, szewc R 1463, R 1464, R 1465
Janusz, woźnica Ł 1403
Jerzy Rus Ł 1459
Jerzy, paśnik Ł 1461
Józef, kramarz Ł 1465, R 1466, R 1468, R 1469, R 1470, R 1471, R 1478,
B 1482
Konrad, rzeźnik R 1399, R 1403
Kunat R 1402
Kusz R 1425, Ł 1439
Ludwik R 1421
Maciej Długi B 1418
Maciej Drażek Ł 1515
Maciej Durka, kowal Ł 1510
Maciej Hanel, kuśnierz R 1500, R 1501, R 1505, B 1508, R 1509, R 1510,
R 1511, B 1512
Maciej Maiewicz Ł 1402
Maciej Niesporek R 1463, R 1464, R 1465, R 1467, R 1468, R 1470,
R 1471, R 1478
Maciej Orzeł, rzeźnik Ł 1510

Maciej Podczrewicz Ł 1402, R 1403
Maciej Rus R 1458, R 1459, R 1460, R 1461, R 1463, R 1464, R 1465,
R 1468, R 1470, R 1471
Maciej Szadgar, rzeźnik Ł 1426
Maciej Włodyka Ł 1425, Ł 1426
Maciej, kramarz Ł 1459
Marcin Czech R 1430, Ł 1434, R 1441
Marcin B 1430 – być może identyczny z Maciejem, kowalem
Marcin, kuśnierz R 1401
Marcin Ormianin R 1402
Marcin Półkoń Ł 1431, B 1437, R 1445, B 1454, B 1455, B 1457, B 1458,
R 1463, R 1464, R 1465, R 1466, R 1467, R 1468, R 1469, R 1470, R 1471
Marcin Tuzik Ł 1515
Marcin Wszółek, rzeźnik R 1502, R 1513
Marcin, kowal Ł 1409, Ł 1410, R 1418, R 1421, Ł 1425, R 1426, Ł 1431,
Ł 1434
Marcin, krawiec Ł 1409
Marcin, kuśnierz R 1410
Marek B 1426
Michał Chroszczki, rzeźnik Ł 1490
Michał Legacz Ł 1425, Ł 1426
Michał Wróbel Ł 1426, Ł 1431, Ł 1439, Ł 1441, R 1434, R 1457
Michał, kuśnierz Ł 1461
Michał, rzeźnik Ł 1465, Ł 1466
Mikołaj Cisnik Ł 1403, R 1405
Mikołaj Czoletka R 1461, Ł 1489
Mikołaj Falkel R 1425, R 1430, R 1445
Mikołaj Gaszyński B 1405, R 1418, R 1425, R 1431, R 1437, R 1439
Mikołaj Gładysz R 1395
Mikołaj Kastenmasser R 1394 R 1395
Mikołaj Klemo Ł 1465, Ł 1466
Mikołaj Koler, szewc R 1418, B 1425, R 1430, B 1431, R 1437, R 1441
Mikołaj Kruczeburg Ł 1402
Mikołaj Kwartnik R 1459, R 1460, R 1461, R 1462, Ł 1466
Mikołaj Leman Ł 1405, Ł 1410
Mikołaj Mielczar R 1455
Mikołaj Mierzycki R 1431, R 1434, R 1439, R 1445, R 1454, R 1455
Mikołaj Miko, kuśnierz R 1508, R 1510, R 1515
Mikołaj Okrągły, kuśnierz R 1496, B 1513, R 1515

Mikołaj Opaczkowic R 1386
Mikołaj Porteka Ł 1439
Mikołaj Sobielis, kuśnierz Ł 1510, Ł 1511, Ł 1515
Mikołaj Zedla R 1515
Mikołaj, krawiec R 1410, Ł 1426
Mikołaj, malarz Ł 1405
Paweł Darmotrunk Ł 1431, Ł 1434, R 1439, B 1441, R 1455
Paweł Jasnek Ł 1459, Ł 1466
Paweł Jeleń R 1497
Paweł z Gaszyna R 1400, R 1401
Paweł, zięć Falkela Ł 1441
Pietrasz Ł 1405, B 1410
Pietrasz Długi B 1434
Pietrasz R 1454, R 1458
Piotr Alusch Ł 1402, Ł 1403, Ł 1409, R 1410
Piotr Baran Ł 1409, Ł 1410, Ł 1425, Ł 1426
Piotr Buchwalt Ł 1410,
Piotr Heska Ł 1409, R 1418, R 1425
Piotr Jurga Ł 1465, Ł 1466
Piotr Łatany, kuśnierz Ł 1489, Ł 1510, Ł 1511
Piotr Meschel B 1394, B 1395, R 1399, B 1402
Piotr, postrzygacz R 1489
Piotr Potrzeba jun. R 1454, R 1457
Piotr Potrzeba R 1426, R 1430, R 1439
Piotr Półkoń R 1483, B 1485, R 1489, R 1490, B 1492, B 1493, B 1494,
B 1496, B 1498, B 1499
Piotr Rorych R 1402, Ł 1409, Ł 1410
Piotr Sieniecki Ł 1489
Piotr Werner Ł 1402, Ł 1403, Ł 1405
Piotr Wernerowic R 1400
Piotr Zieleński R 1457, Ł 1459, Ł 1461
Piotr, postrzygacz R 1490
Piotr, szewc Ł 1434, Ł 1439, Ł 1441
Stanisław Pyrzyna Ł 1434
Stanisław Stancel, szewc Ł 1500
Stanisław, krawiec R 1459
Stanisław, szewc R 1458
Stefan Sczuka Ł 1431
Tomasz Wuga Ł 1441

Tomasz, kupiec Ł 1510, R 1514
 Tworek Ł 1410
 Wawrzyniec Loryncz, krawiec R 1489, R 1490, R 1492, R 1501, B 1503
 Wawrzyniec, rzeźnik Ł 1425
 Wincenty de Olsche B 1439
 Wojciech Gęba, szewc Ł 1489
 Wojciech Gromadzki Ł 1426, R 1434
 Wojciech Mizgała Ł 1510
 Wojciech R 1425 – być może identyczny z Wojciechem Gromadzkim
 Wojciech Rorych, rzeźnik Ł 1425, R 1426, R 1431, R 1434, R 1437,
 Ł 1439; R 1445
 Zygmunt, kuśnierz Ł 1459 Ł 1461 Ł 1465 Ł 1466

B. Chronologiczny wykaz burmistrzów, rajców i ławników wieluńskich w latach 1380–1515

W wykazie wytłuszczeniem zaznaczono burmistrzów.

1380

R – Jan Mauche

1386

R – **Henryk Talman**; Jan Scheler; Haneman Rorych; Bartłomiej Semistowski; Mikołaj Opaczkowic

1391

R – **Henryk Talman**

1394

R – **Piotr Meschel**; Mikołaj Kastenmasser; Bartłomiej Trzeciak

1395

R – **Piotr Meschel**; Bartłomiej de Steynerdorff; Mikołaj Gładysz; Mikołaj Kasternasser; Jan Falkel

1399

R – **Bartłomiej Gencz**; Jan Falkel; Piotr Meschel; Bartłomiej, złotnik; Konrad, rzeźnik

1400

R – **Haneman Rorych**; Bartłomiej de Steynerdorff; Paweł z Gaszyna; Jan Sołtysowicz; Piotr Wernerowicz

1401

R – Marcin kuśnierz; Paweł z Gaszyna; Bartłomiej Gencz

1402

R – **Piotr Meschel**; Marcin Ormianin; Kunat; Piotr Rorych; Henryk, złotnik

Ł – Bartłomiej, złotnik; Jan Sołtysowicz; Maciej Maiewicz; Maciej Podczrewicz; Mikołaj Kruczeburg; Piotr Alusch; Piotr Werner

1403

R – **Bartłomiej Gencz**; Jan Falkel; Konrad, rzeźnik; Jan Franke; Maciej Podczrewicz

Ł – Janusz, woźnica; Bartłomiej, kuśnierz; Bartłomiej, złotnik; Mikołaj Cisnik; Piotr Alusch; Piotr Werner; Henryk Schebil

1405

R – **Mikołaj Gaszyński**; Bartłomiej Gencz; Jan Franke; Mikołaj Cisnik; Jan, krawiec

Ł – Bartłomiej, złotnik; Henryk Schebil; Henryk, złotnik; Mikołaj, malarz; Pietrasz; Piotr Werner; Mikołaj Leman

1409

Ł – Jan, krawiec; Marcin, kowal; Piotr Alusch; Piotr Baran; Piotr Rorych; Piotr Heska; Marcin, krawiec

1410

R – **Pietrasz**; Marcin, kuśnierz; Piotr Alusch; Henryk Schebil; Mikołaj, krawiec

Ł – Fryderyk Rulle; Marcin, kowal; Piotr Baran; Tworek; Piotr Rorych; Piotr Buchwalt; Mikołaj Leman

1418

R – **Maciej Długi**; Mikołaj Gaszyński; Mikołaj Koler, szewc; Marcin, kowal; Piotr Heska

1421

R – Marcin, kowal; Ludwik

1425

R – **Mikołaj Koler, szewc**; Kusz; Mikołaj Falkel; Mikołaj Gaszyński; Piotr Heska; Wojciech⁸⁰

Ł – Jan Schongold; Maciej Włodyka; Marcin, kowal; Michał Legacz; Piotr Baran; Wawrzyniec, rzeźnik; Wojciech Rorych, rzeźnik

1426

R – **Marek**; Marcin, kowal; Jan Schongold; Piotr Potrzeba; Wojciech Rorych, rzeźnik

Ł – Maciej Szadgar, rzeźnik; Maciej Włodyka; Michał Legacz; Mikołaj, krawiec; Piotr Baran; Wojciech Gromadzki; Michał Wróbel⁸¹

1430

R – **Marcin**; Mikołaj Koler, szewc; Mikołaj Falker; Piotr Potrzeba; Marcin Czech

1431

R – **Mikołaj Koler, szewc**; Mikołaj Gaszyński; Wojciech Rorych, rzeźnik; Mikołaj Mierzycki; Jan Czele

Ł – Jan Schongold; Jan Smolka; Marcin, kowal; Paweł Darmotrunk; Stefan Szuka; Marcin Półkoń; Michał Wróbel

1434

R – **Pietrasz Długi**; Mikołaj Mierzycki; Wojciech Gromadzki; Michał Wróbel; Wojciech Rorych, rzeźnik

Ł – Błażej, sukiennik; Marcin Czech; Marcin, kowal; Paweł Darmotrunk; Piotr, szewc; Stanisław Pyrzyna; Jakub Rospąd

1437

R – **Marcin Półkoń**; Mikołaj Gaszyński; Mikołaj Koler, szewc; Wojciech Rorych, rzeźnik

⁸⁰ W dokumencie z 1425 r. wymieniono rajców byłych i aktualnych dlatego jest ich o jednego więcej.

⁸¹ Obradom ławy w dniu 24 IV 1426 r. przewodniczył w zastępstwie wójta Maciej Witkowic.

1439

R – **Wincenty de Olsche**; Piotr Potrzeba; Mikołaj Gaszyński; Mikołaj Mierzycki; Paweł Darmotrunk

Ł – Mikołaj Porteka; Kusz, kuśnierz; Michał Wróbel; Jakub Rospąd; Wojciech Rorych, rzeźnik; Błażej, szewc; Piotr, szewc

1441

R – **Paweł Darmotrunk**; Mikołaj Koler, szewc; Marcin Czech; Jan Czele; Błażej, tkacz

Ł – Tomasz Wuga; Michał Wróbel; Jakub Rospąd; Paweł, zięć Falkela; Piotr, szewc; Jan zięć Kolera

1445

R – **Jan Czele**; Mikołaj Falkel; Wojciech Rorych, rzeźnik; Marcin Półkoń; Mikołaj Mierzycki

1454

R – **Marcin Półkoń**; Mikołaj Mierzycki; Błażej szewc; Piotr Potrzeba jun.; Pietrasz

1455

R – **Marcin Półkoń**; Mikołaj Mierzycki; Paweł Darmotrunk; Jakub, kuśnierz; Mikołaj Mielczar

1457

R – **Marcin Półkoń**; Jakub kuśnierz; Piotr Potrzeba jun.; Piotr Zieleński; Michał Wróbel

1458

R – **Marcin Półkoń**; Jakub kuśnierz; Pietrasz; Maciej Rus; Stanisław, szewc

1459

R – **Jakub, kuśnierz**; Maciej Rus; Stanisław, krawiec; Mikołaj Kwartnik; Jakub Rola, kuśnierz

Ł – Jerzy Rus; Maciej, kramarz; Piotr Zieleński; Jakub Mierzycki; Jan Złotko; Paweł Jasnek, rzeźnik; Zygmunt, kuśnierz

1460

R – **Jakub kuśnierz**; Maciej Rus; Mikołaj Kwartnik; Jakub Rola, kuśnierz; Jakub Mierzycki

1461

R – **Jakub kuśnierz**; Maciej Rus; Jakub Mierzycki/Mikołaj Kwartnik⁸²; Jakub Rola, kuśnierz; Mikołaj Czoletka

Ł – Jan Gęba, szewc; Jan Kadłubski, rzeźnik; Jerzy, paśnik; Michał, kuśnierz; Piotr Zieleński; Zygmunt, kuśnierz

1462

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Mikołaj Kwartnik

1463

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Maciej Rus; Jan, szewc; Maciej Niesporek

1464

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Maciej Rus; Jan, szewc; Maciej Niesporek

1465

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Maciej Rus; Jan, szewc; Maciej Niesporek

Ł – Józef, kramarz; Jan Złotko; Mikołaj Klemo; Michał, łucznik; Michał, rzeźnik; Piotr Jurga; Zygmunt kuśnierz

1466

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Józef, kramarz

Ł – Zygmunt, kuśnierz; Jan Złotko; Mikołaj Klemo; Paweł Jasnek, rzeźnik; Mikołaj Kwartnik; Michał, rzeźnik; Piotr Jurga

1467

R – Marcin Półkoń; Maciej Niesporek

1468

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Maciej Rus; Maciej Niesporek; Józef, kramarz

1469

R – Marcin Półkoń; Józef, kramarz

⁸² W trakcie kadencji 1461 r. zmarł rajca Jakub Mierzycki, zastąpił go Mikołaj Kwartnik

1470

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Maciej Rus; Maciej Niesporek; Józef, kramarz

1471

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Marcin Półkoń; Maciej Rus; Maciej Niesporek; Józef, kramarz

Ł – Andrzej Żałość

1475

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Andrzej Żałość

1476

R – Andrzej Żałość

1477

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Andrzej Żałość

1478

R – **Jakub Rola, kuśnierz**; Józef, kramarz; Maciej Niesporek

1479

R – Andrzej Żałość

1480

R – Bartłomiej Potrzeba

1482

R – **Józef, kramarz**

1483

R – **Andrzej Żałość**; Piotr Półkoń

1484

R – **Andrzej Żałość**; Jan Tatar; Jakub Rola, kuśnierz

1485

R – **Piotr Półkoń**; Jakub Rola, kuśnierz; Jan Tatar

1489

R – **Jan Gębolis**; Piotr Półkoń; Jan Tatar; Piotr postrzygacz; Wawrzyniec Loryncz, krawiec

Ł – Bartłomiej, kuśnierz; Jakub, sukiennik; Jan Żołądek; Mikołaj Czoletka; Piotr Łatany, kuśnierz; Wojciech Gęba, szewc; Piotr Sieniecki

1490

R – **Jan Gębolis**; Piotr Półkoń; Jan Tatar; Piotr, postrzygacz; Wawrzyniec Loryncz, krawiec

Ł – Michał Chroszczki, rzeźnik

1491

R – Jan Tatar

1492

R – **Piotr Półkoń**; Jan Tatar; Wawrzyniec Loryncz, krawiec

1493

R – **Piotr Półkoń**

1494

R – **Piotr Półkoń**

1496

R – **Piotr Półkoń**; Mikołaj Okragły, kuśnierz

1497

R – Jan Tatar; Paweł Jeleń

1498

R – **Piotr Półkoń**; Jan Tatar; Jan Gębolis

1499

R – **Piotr Półkoń**; Jan Tatar; Jan Gębolis

1500

R – Jan Gębolis; Maciej Hanel, kuśnierz

Ł – Bartłomiej, kuśnierz; Stanisław Stanczel, szewc

1501

R – Maciej Hanel, kuśnierz; Augustyn; Wawrzyniec Loryncz, krawiec

1502

R – Marcin Wszolek, rzeźnik; Augustyn; Jakub Czweskot

1503

R – **Wawrzyniec Loryncz, krawiec**; Augustyn; Bartłomiej Półkoń; Jakub Czweskot

1504

R – **Jan Oszust**, krawiec; Bartłomiej Półkoń

1505

R – **Jan Gębolis**; Augustyn; Bartłomiej Półkoń; Maciej Hanel, kuśnierz; Jan Oszust, krawiec

1506

R – Augustyn

1507

R – Bartłomiej Półkoń

1508

R – **Maciej Hanel, kuśnierz**; Bartłomiej Półkoń; Augustyn; Mikołaj Miko, kuśnierz; Jakub Dzirbiński

1509

R – **Bartłomiej Półkoń**; Maciej Hanel, kuśnierz; Jan Drażek

1510

R – **Bartłomiej Półkoń**; Maciej Hanel, kuśnierz; Jakub Dzirbiński; Jan Drażek; Mikołaj Miko, kuśnierz

Ł – Andrzej, złotnik; Maciej Durka, kowal; Maciej Orzeł, rzeźnik; Mikołaj Sobielis, kuśnierz; Piotr Łatany, kuśnierz; Tomasz, kupiec; Wojciech Mizgała

1511

Bartłomiej Półkoń; Maciej Hanel, kuśnierz

Ł – Mikołaj Sobielis, kuśnierz; Piotr Łatany, kuśnierz

1512

R – **Maciej Hanel, kuśnierz**; Jakub Dzirbiński; Augustyn

1513

R – **Mikołaj Okragły, kuśnierz**; Marcin Wszolek, rzeźnik

1514

R – **Jakub Dzirbiński**; Tomasz, kupiec

1515

R – **Jakub Dzirbiński**, Mikołaj Okragły, kuśnierz; Augustyn; Mikołaj Miko, kuśnierz; Mikołaj Zedla

Ł – Mikołaj Sobielis, kuśnierz; Marcin Tuzik; Jan, siodlarz; Jan Słomian, kowal; Brykcy, krawiec; Maciej Drażek; Jan Ożarowski